

sēta, ir sauss, un jau tagad ir zināms, ka nekas daudz neizaugs. Cilvēku skaits pasaulē, neskatoties uz karu un Covid-19, nav ļoti samazinājies. Tas nozīmē, ka piedāvājums ir mazāks par pieprasījumu un cenas ir augšā,” saka Gulbe.

Zemnieku saimniecības valdes priekšsēdētāja vietnieks, Mazsalacas novada saimniecības *Lojas* saimnieks Mareks Bērziņš bažijas par graudu transportēšanu. Latvijas graudkopji ir vēsturiski sadarbojušies ar kaimiņiem (Krieviju, Baltkrieviju u.c.), iznomājot tiem dzelzceļa vagonus.

“Šobrīd tas apdraud Latvijas zemnieku graudu transportēšanu uz ostām rudenī. Liela daļa vagonu pašreiz atrodas karadarbībā iesaistītajās valstīs, tāpēc pastāv risks, ka savus vagonus atpakaļ nedabūsim,” teic Bērziņš.

Viņš gan uzsver, ka pozitīvi, protams, ir, ka nav jākaro un var strādāt. “Vienkārši ir vairāk nezināmo – būs vai nebūs mēslojums, degviela, gāze, lopbarība, un, ja būs, tad par kādu cenu.”

Graudu loterija

Graudu audzētājiem šobrīd nevajadzētu sūdzēties par cenu, taču noķert isto mirkli, kad ražu pārdot un kad nogaidīt, ir laimes rata griešana. Lauksaimniecības kooperatīva *Durbes grauds* valdes priekšsēdētājs Sandris Bēča intervijā *Latvijas Avīzei* saka, ka to nevar nosaukt citādi kā par loteriju.

“Šogad graudu cenas biržā dzen izmisumā gandrīz visus. Audzējot labību, zemnieks ir ielicis smagu darbu, bet pārdodot reizēm jūtas vilies – pēdējos gados graudu tirdzniecība liek piedalīties sava veida loterijā. Tas tāpēc, ka cenu svārstības dienas laikā reizēm sasniegda pat 100 eiro par tonnu,” stāsta Bēča, norādot, ka kopumā sezonas graudu cena šādu svārstību dēļ pieauga vairāk nekā par 200 eiro par tonnu.

Tam pilnībā piekrit arī Bērziņš. Viņš atzīmē – lai arī pašreiz par augstajām cenām audzētājiem ir prieks, daudzi nesaprot, ka, ja šobrīd graudu cena ir augsta, tas vēl nenozīmē, ka tādu summu saņems lauksaimnieks.

“Lauksaimniekiem, lai dalītu riskus, ir iespēja šī rudens ražu pārdot jau pavasarī vai ziemā par cenu, kuru birža piedāvā tajā brīdī. Un, neskatoties uz to,

ka kviešu cena biržā šobrīd ir 400 eiro par tonnu, liela daļa zemnieku kviešus jau ir pārdevuši par 250, 270, 300 eiro,” skaidro saimniecības *Lojas* īpašnieks.

Bērziņš atzīst, ka ir grūti izteikt jebkādas prognozes par tik svārstīgu situāciju, kāda pašreiz ir graudu tirgū: “Cenu vairāk nosaka emocijas, nevis racionāli apsvērumi. Ziņa, ka Lielbritānija varētu konvojēt kuģus ar Ukrainas labību Melnajā jūrā, pazemināja kviešu cenu par gandrīz 30 eiro tonnā dažu stundu laikā. Gan labas, gan ne tik labas ziņas tiek saņemtas regulāri, un tas liek cenu liknei lēkāt kā slimnieka kardiogrammai intensīvajā terapijā.”

Arī Bēča secina, šajos laikos sekmju lielākā daļa atkarīga ne tikai no saimnieka spējas izaudzēt graudus, bet arī no mākas tos veiksmīgi pārdot. “Jāsaka, ka kopumā pēdējos gados graudu cenas kļuvas ļoti svārstīgas – jebkurš paziņojums par situāciju maiņu lielākajos graudu audzēšanas reģionos izsauc tūlītēju reakciju tirgū. Reizēm šim ziņām pat nemaz nav tiešas saistības ar lauksaimniecību, vienkārši kāds cits tirgus kļuvis investoriem ne tik izdevīgs, un tad nu izdomā graudus pārdot vai arī pretēji – ātri pārdot,” norāda *Durbes grauda* vadītājs.

Ražas prognozēm daudz nezināmo

Bērziņš atzīst, ka saistībā ar jauno ražu lielākais izaicinājums ir neprognozējamie laikapstākļi: “Pilsētnieki bieži ironizē par četriem zemnieka ienaidniekiem: pavasari, vasaru, rudenī un ziemu. Diemžēl daļa taisnības tur ir. Rudens bija īss, ātri sākās ziemeļi raksturīgie apstākļi, bieži atkušņi paretināja sējumus un ļāva lieliski pārziņot kaitēkļiem un slimībām, pavasaris savukārt ir vēss un sauss. Parasti to var nedaudz labot, pareizi piebarojot augus ar mēslojumu vai ierobežojot kaitēkļus ar aizsardzības līdzekļiem, bet ar pašreizējām cenām daudzām saimniecībām tas nebūs iespējams.”

Ar pašreizējo graudu cenu un situāciju uz lauka prognozes gan ir optimistiskas, un, ja nekas strauji nemainās uz sliktu pusi, augstās graudu cenas varētu kompensēt energoresursu un minerālmēslu sadārdzinājumu. Tomēr, ja turpināsies meteorologu prognozētais sausums un ražas scenārijs būs līdzīgs

pagājušajam gadam, tad lauksaimniekiem būs jārēķinās ar nopietnu krīzi, jo nozares ir savstarpēji saistītas.

Bērziņš spriež, ka Latvijas zemniekiem jebkura notikumu attīstības scenārija gadījumā būs ļoti kontrastaina situācija. “Ir ļoti daudz saimniecību, kuras graudu cenas šim gadam nofiksējušas jau pērn, kad tā bija būtiski zemāka nekā pašreiz. Nav iespējams arī prognozēt graudu kvalitāti. Citi saimnieki tomēr riskēja un iepriekš neko nefiksēja, tāpēc šobrīd var priecāties par ļoti augstām cenām. No otras puses, ir saimniecības, kuras minerālmēslus sapirka pērn rudenī par zemām cenām, un ir saimniecības, kuras gaidīja un šobrīd mēslojumu pērk ar 400 līdz 500% sadārdzinājumu. Ja būs augiem labvēlīgi augšanas apstākļi, tad dažas saimniecības būs ar izcilēm finanšu rādītājiem, taču ļoti daudzi cīnīsies par izdzīvošanu. Tādas būs senkas aizpagājušajā gadā un vēl senāk pieņemtajiem saimnieku lēmumiem.”

Gulbe pagaidām ir optimistiska par graudu ražu, lai gan līdz rudenim vēl tālu: “Pavasaris ir sauss, bet nav karsts. Tas nav tik slikti. Graudiem līdz šim salīdzinoši aukstais pavasaris ir nācis par labu. Mēs, cilvēki, sūdzamies par aukstumu. Līdz rudenim gan vēl ir daudz laika un daudz kas var notikt, vēl berzēt rokas par labu ražu ir stipri par agru.”

Graudu cenas smacē razotājus

Gulbe saka, ka graudkopji nedrīkstētu sūdzēties par pašreizējo situāciju: “Zemnieki ir paši teikuši, ka ražošanas izmaksas ir pieaugušas par 800 eiro uz hektāru, bet ienākumi no jaunās graudu ražas ir pieauguši vēl stipri vairāk.”

Taču pavisam citā situācijā ir piena, gaļas un olu ražotāji, kuriem augstajām energoresursu cenām, degvielai un citām izmaksām klāt nāk vēl dārgie graudi.

“Nav tā, ka visiem zemniekiem tagad ir labi, jo graudu cenas ir augstas. Zemniekiem, kas ražo pienu, olas un gaļu, pavisam neiet labi. Viņiem ir grūti un sarežģīti, jo barība ir divas reizes dārgāka,” stāsta Lauksaimniecības tirgus veicināšanas daļas vadītāja.

Lopkopjiem būtiski mainījušās piegāžu ķēdes. “Lopkopji bija pieraduši pārdot no Ukrainas, kas tagad nav iespējams, un

Okupanti ieņēmuši Mariupoles ostu un bloķējuši Ukrainas graudu un citu preču eksportu.



Foto: AP/Scampix

situācija ir kardināli mainījusies. Graudkopji minerālmēslus var nopirkt gadam uz priekšu rudenī, bet lopkopji dzīvnieku barību gadam uz priekšu nopirkt nevar, jo tā tik ļoti neuzglabājas.” Turklāt zemniekiem nemaz nav naudas, par ko dārgo barību nopirkt, jo lielāku naudu par pienu saņems vēlāk.

Tā ir problēma ļoti daudzām saimniecībām jau kopš kara sākuma, bet valdība par šo zemniekiem sāpīgo jautājumu sāk spriest tikai tagad. “Es uzskatu, ka tiem, kas strādā, jau sen vajadzēja dot bezprocentu kredītus, lai lopkopji var nopirkt barību un izdzīvot. Ja nav par ko govīs un cūkas barot, tad atliek vien bankrotēt, un tad ražošanu atjaunot būs ļoti sarežģīti. Zemniekiem šo naudu vajadzēja jau vakar, lai saglabātu uzņēmējdarbību. Tāda pati situācija ir maizes cepējiem un citiem ražotājiem, visiem ir jāieperk dārgās izejvielas, un, ja uzņēmumam naudas plūsmas nav, tad business apstājas,” klāsta Gulbe.

Šobrīd nepieciešams finansējums īpaši lopkopjiem, lai tie spētu no zemniekiem iepirkt graudus un tos neaizvestu ārpus Latvijas. “Kad naudu dabūs, tad graudi būs jāpērk citur, graudi jāved atpakaļ, un tas būs vēl dārgāk. Es uz-

skatu, ka ir jādod finansējums visiem, kam vajag, lai varētu turpināt strādāt.”

Maize divas reizes dārgāka

Pārtikas ražotāji šobrīd piedzīvo vēl nebijušu izejvielu cenu pieaugumu, kas jau atspoguļojas cenās veikalu plauktos un izjūtams ikviena maciņā. *Dobeles dzirnavnieka* valdes priekšsēdētājs Kristaps Amsils stāsta, ka jau kopš pagājušā gada ražas sākuma ražotāji saskaras ar nemītu cenu paaugstinājumu graudiem.

“Krievijas izraisītais karš Ukrainā ir pielējis vēl uguņij eļļu. Kopš februāra beigām esam pieredzējuši vēl nebijušu izejvielu cenu pieaugumu. Kviešu cena šobrīd ir divas reizes augstāka nekā gadu iepriekš, kas ir ļoti liels un nepieredzēts cenu kāpums. Graudaugu cenas šobrīd ir vēsturiski visaugstākajā punktā. Diemžēl mēs šobrīd neredzam signālus, ka situācija varētu mainīties, jo kopumā tirgus ir ļoti jutīgs. Cenas aug arī energoresursiem, naftai, gāzei un pārējām izejvielām,” saka Amsils.

Neviens no ražotājiem nespēj absorbēt šādu izmaksu pieaugumu, tāpēc ir spiests mainīt cenas. “Piemēram, ja runājam par miltiem, tad graudu cena miltu pašizmaksā veido 80 procentus. Ir skaidrs, ka,

ja graudu cena ir pieaugusi divas reizes, tad tas pavisam tiešā veidā ietekmē miltu gala cenu.” Gāzes cena ir pieaugusi piecas un vairāk reizes, un Amsils pieļauj, ka maizes cena varētu pieaugt divas reizes.

Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka jau tagad, salīdzinot ar pagājušā gada aprīli, maize ir sadārdzinājusies par 20 procentiem. “Un būs vēl reiz divi. Graudu cenas ir pieaugušas, bet graudi jau nav galvenais, energoresursu cenas ir tās, kas visu varētu pieaugt divas reizes. Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka jau tagad, salīdzinot ar pagājušā gada aprīli, maize ir sadārdzinājusies par 20 procentiem. “Un būs vēl reiz divi. Graudu cenas ir pieaugušas, bet graudi jau nav galvenais, energoresursu cenas ir tās, kas visu varētu pieaugt divas reizes.”

Viņa ir pesimistiska par pārtikas cenu tendencēm un prognozē mājāsaimniecībām ļoti grūtu ziemu. “To, ka pārtikas cenu kāpums būs nopietns, teicu jau pagājušā gada beigās. Tad teicu, ka būs gandrīz divciparu skaitlis procentos. Pavasarī jau teicu, ka nebūs vairs tikai divciparu skaitlis, bet pirmais cipars nebūs viens. Situācija nekļūst ne par kriptiņu labāka, un domāju, ka no šī brīža līdz gada beigām cenas pārtikai būs apmēram reiz divi. Kādam pārtikas produktam vairāk, kādam mazāk, bet vidēji divas reizes.”

AFRIKĀŅU LĪDERIS MĒGINA IEŽĒLINĀT PUTINU

Āfrikas Savienības priekšsēdētājs, Senegālas prezidents Maki Salls aicinājis Krievijas diktatoru Vladimiru Putinu ņemt vērā Āfrikas valstu ciešanas, ko rada kara izraisītais pārtikas trūkums. Putins tikās ar Sallu savā Soču rezidencē 100. dienā, kopš Krievija uzsākusi jauno iebrukumu Ukrainā. Sarunās viens no galvenajiem jautājumiem bija pārtikas trūkums un iestrēgušās labības piegādes.

Salls aicināja Putinu ņemt vērā, ka Āfrikas valstis, kaut atrodas tālu no kara zonas, ir tā upuri ekonomiskā līmenī. Rietumu sankciju dēļ Āfrikai vairs nav piekļuves graudiem no Krievijas un mēslojumam, kas ir būtisks lauksaimniecībai. Putins žurnālistu klātbūtnē vien izteicās, ka Krievija vienmēr esot Āfrikas pusē un ir gatava palielināt sadarbību.